

RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

Tytuł programu

Ramowy program szkolenia w zakresie wspomagania szkół w wychowaniu i kształtowaniu postaw (innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej) uczniów

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kompetencje społeczne i obywatelskie, kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości, kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej czwarty etap edukacyjny

Opis kompetencji

Kształtowanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów ma szczególny wpływ na samorealizację i rozwój osobisty, aktywne obywatelstwo, integrację społeczną oraz zatrudnienie. Konieczność kształtowania tych postaw potwierdza Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹. Wśród kompetencji kluczowych, które mogą znacząco wpływać na jakość życia, wymieniane są kompetencje społeczne i obywatelskie, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej, które wskazują na te postawy.

---

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

Kompetencje społeczne i obywatelskie²

Kompetencje społeczne i obywatelskie są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości, w jaki sposób można zapewnić danej osobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury.

---

² Opisy poszczególnych kompetencji pochodzą z: Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z30.12.2006).

Załącznik nr 14 (15)

Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.

Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.

Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiągnięcie kompromisu.

Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości takich pojęć, jak: demokracja, sprawiedliwość, równość, obywatelstwo i prawa obywatelskie, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto, należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Załącznik nr 14 (15)

Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.

Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych, stanowią fundamenty pozytywnej postawy. Charakteryzuje ją zarówno wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo dotyczy również działalności obywatelskiej, wspierania różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowości poszanowania wartości i prywatności innych osób.

Kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich życiu prywatnym i społecznym, ale także miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej

Załącznik nr 14 (15)

konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami.

Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (np. planowania, organizowania, zarządzania, kierowania i zlecania zadań, analizowania, komunikowania, sporządzania raportów, oceny i sprawozdawczości), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów osobistych czy wspólnych, zarówno prywatnych, jak i w miejscu pracy.

Kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Dotyczy ona podstawowej znajomości najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i w innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania, a także zrozumienie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności te obejmują wrażliwość i ekspresję (wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk), jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Dotyczą one również zdolności do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych.

Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.

Specyfika kształtowania postaw na IV etapie edukacyjnym

Rozwój ucznia w późnej fazie dorastania³

Późna faza dorastania to okres włączania się młodej osoby w usankcjonowany społecznie sposób myślenia, działania i organizowania aktywności ukierunkowanej na samodzielność. W tej fazie życia, tak jak i we wczesnym okresie dorastania, najważniejszym zadaniem rozwojowym człowieka jest kształtowanie tożsamości, której istota tkwi w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie „Kim jestem?”. Jednym z celów formowania tożsamości jest osiągnięcie dojrzałości do podjęcia ról i realizowania zadań rozwojowych charakterystycznych dla osób dorosłych. Znaczenia szczególnego nabiera jakość relacji z rówieśnikami. To w okresie późnego dorastania pojawiają się pierwsze związki nacechowane bliskością i intymnością. Zachodzi też proces stabilizowania funkcjonowania psychiki, emocji i zachowania. Można powiedzieć, że nastolatki w późnej fazie dorastania stają się bardziej dojrzałe, a więc bardziej odpowiedzialne, samodzielne, niezależne emocjonalnie od innych. Oczywiście, droga do stanu, który określilibyśmy jako „pełna dojrzałość”, jest wciąż przed nimi.

Rozwój zasobów nastolatka zmierza w tym okresie do nabycia przez niego kompetencji „pracownika przyszłości”. Dzisiaj oznacza to człowieka gotowego do (1) realizacji idei uczenia się przez całe życie, (2) pracy w różnych rolach w zespołach międzynarodowych (praca zespołowa, przedsiębiorczość), (3) usieciowienia aktywności, (4) działania pod presją czasu przy realizacji złożonych i nie zawsze jasno określonych zadań (kreatywność, innowacyjność). Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez efektywne zastosowanie strategii samoorganizacji, planowania zadań w określonym czasie i miejscu, opanowanie umiejętności balansowania pomiędzy samorealizacją zawodową a życiem prywatnym.

³ Opracowano na podstawie: A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, K. Piotrowski, J. Wojciechowska, B. Ziółkowska, *Rozwój nastolatka. Późna faza dorastania*, t. 6; seria II, E. Filipiak, M. Wiśniewska, *Opieka i wychowanie. Późna faza dorastania*, t. 6; seria III, E. Filipiak, G. Siadak, *Edukacja szkolna i pozaszkolna. Późna faza dorastania*, t.6, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014.

Załącznik nr 14 (15)

Na tym etapie podstawowe zadania rozwojowe wiążące się z kształtowaniem kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej to:

- osiągnięcie zdolności do regulacji emocji oraz rozwijanie zdolności do budowania związków w grupie rówieśniczej dzięki czemu możliwe jest lepsze funkcjonowanie w grupie i budowanie efektywnych zespołów;
- rozwój kompetencji komunikacyjnych sprzyjający współpracy, przy równoczesnej umiejętności przedstawiania własnego zdania. Jest to możliwe dzięki doskonaleniu takich umiejętności, jak np. jasne wyrażanie swoich myśli, prezentacje publiczne, obrona własnego zdania techniki asertywnej komunikacji, negocjacje i aktywne słuchanie;
- podejmowanie aktywności zespołowej (społecznej, politycznej) oraz wchodzenie w relacje społeczne jako autonomiczny podmiot interakcji sprzyja doskonaleniu umiejętności pracy zespołowej, postaw obywatelskich przy równoczesnym budowaniu poczucia własnej wartości;
- osiągnięcie gotowości do wyrażania własnego zdania (indywidualizm wiążący się z kształtowaniem dojrzałego poczucia tożsamości), a równocześnie przez zdolność do rozumienia perspektywy innych ludzi;
- kształtowanie myślenia abstrakcyjnego, zmniejszenie nastawienia „tu i teraz” na rzecz przyjęcia perspektywy przyszłościowej, utworzenie systemu realistycznych planów na przyszłość wraz z oczekiwanym sposobem ich realizacji oraz budowanie tożsamości osoby dorosłej poprzez rozpoznawanie siebie jako członka społeczności osób dorosłych, wszystko to są czynniki sprzyjające kształtowaniu postawy przedsiębiorczej i innowacyjnej. Gotowość do podejmowania ryzyka i połączona z umiejętnością ograniczania go poprzez racjonalną ocenę skuteczności planowanych działań;
- wzmacnianie poczucia własnej skuteczności, definiowane jako zbiór przekonań i oczekiwań dotyczących podejmowanych przez siebie aktywności. Wysokie poczucie skuteczności wiąże się z przekonaniem jednostki, że potrafi samodzielnie radzić

Załącznik nr 14 (15)

sobie z różnego typu problemami. Im wyższe poczucie skuteczności, tym większa wytrwałość w dążeniu do celu, mniejszy lęk przed porażką i większe zadowolenia z życia;

- doskonalenie umiejętności współpracy, a w szczególności gotowości do formułowania własnego stanowiska i otwartości na przyjmowanie odmiennych punktów widzenia oraz realizowanie celów grupowych lub gotowość do osiągnięcia celów indywidualnych poprzez grupowe;
- kształtowanie umiejętności korzystania z wiedzy i umiejętności innych osób, w tym innych uczniów;
- doskonalenie umiejętności porozumiewania się z innymi ludźmi – tworzenie klimatu lub atmosfery sprzyjającej aktywnemu słuchaniu, prezentowaniu i uzasadnianiu różnych stanowisk;
- kształtowanie ukierunkowanego uczenia się obejmującego umiejętność planowania aktywności, której celem jest opanowanie jakiejś treści lub umiejętności, bazująca na szacunku do dorosłych, kontroli własnych działań oraz umiejętności przyjmowania informacji zwrotnych – kluczowe dla kreatywności i innowacyjności;
- uświadamianie znaczenia umiejętności twórczego podejścia do sytuacji zadaniowej i wykorzystania jej elementów do tworzenia niestereotypowych rozwiązań (kluczowe dla rozwijania kreatywności i innowacyjności);
- przygotowanie do pracy w różnorodnych zespołach – wielokulturowych, międzynarodowych – i realizowanie wspólnych projektów.

Postawa współpracy, kreatywności i innowacyjności w zapisach podstawy programowej⁴

Wagę i rolę kształtowania postaw na trzecim i czwartym etapie edukacyjnym określają zapisy podstawy programowej kształcenia ogólnego. Zgodnie z jej założeniami kształcenie ogólne na trzecim i czwartym etapie edukacyjnym tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia, umożliwiającą zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich późniejsze doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces kształcenia przez całe życie.

Z dokumentu tego wynika, że „Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest:

- przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;
- zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła na III i IV etapie edukacyjnym kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowanie inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także poszanowania dla innych kultur i tradycji”.

---

⁴ Na podstawie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

Załącznik nr 14 (15)

Szczegółowe wskazówki dotyczące kształtowania postaw na poszczególnych przedmiotach są zawarte w „Zalecanych warunkach i sposobach realizacji” podstawy programowej, które odnoszą się do każdego przedmiotu nauczanego na trzecim i czwartym etapie edukacyjnym.

W związku z potrzebami rozwojowymi oraz zadaniami z tego wynikającymi, do głównych celów wychowania ucznia w okresie wczesnego dojrzewania należy kompetencje pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności wzmocnić i rozwijać poprzez:

- przyjmowanie przez nauczyciela roli tutora;
- indywidualizację organizacji procesu uczenia się – stymulowanie uczniów do autonomicznego ustalania własnych celów edukacyjnych i samodzielnego dochodzenia do ich osiągnięcia (poszukiwanie kreatywnych rozwiązań dostosowanych do indywidualnych stylów poznawczych i uczenia się). Stopniowe zwiększanie autonomii ucznia (od kontroli nauczyciela przez współpracę nauczyciel – uczeń, aż do samodzielności ucznia);
- wsparcie ucznia w poznaniu swoich mocnych i słabych stron oraz indywidualnego stylu uczenia się i inspirowanie go do budowania strategii zarządzania własnymi zasobami;
- organizowanie sytuacji edukacyjnych pozwalających uczniom na samorealizację, rozwijanie i poszerzanie zainteresowań;
- tworzenie klimatu sprzyjającego uczeniu się oraz społecznego środowiska uczenia się;
- tworzenie środowiska opartego na współpracy i rezygnacja z rywalizacyjnych form i metod pracy;
- stosowanie metod i strategii kształcenia dostosowanych do specyfiki późnej fazy dorostania (dyskusje, projekty);
- kształtowanie umiejętności organizacyjnych w różnorodnych działaniach zarówno związanych z uczeniem się (tworzenie uczniowskich kół naukowych, wzajemne uczenie się uczniów, „odwrócona klasa”), jak i działalnością społeczną.

Profil kompetencyjny ucznia⁵

Wiedza

- rozumie i wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w odniesieniu do samego siebie, jak i całego społeczeństwa, także poprzez przywołanie wybranych przez siebie przykładów;
- zna podstawowe zasady komunikacji interpersonalnej;
- zna zasady pracy zespołowej i dostrzega ich znaczenie;
- wie, na czym polega praca zespołowa, w tym sposoby rozwiązywania konfliktów;
- zna swoje mocne i słabe strony warunkujące jego udział w działaniach zespołowych;
- zna możliwości i bariery wspierające bądź ograniczające pracę zespołową, a także rozwój kreatywności i innowacyjności;
- wie, w jaki sposób rozwijać kreatywność i innowacyjność w wymiarze indywidualnym i grupowym.

Umiejętności

- współpracuje z innymi przy realizacji celów zespołowych;
- komunikuje swoje potrzeby, prezentuje własne zdanie, uzgadnia wspólne poglądy, doprecyzowuje z innymi cele i sposoby działania;
- potrafi wykorzystać swoje mocne i ograniczać słabe strony w trakcie pracy zespołowej;
- potrafi identyfikować i redukować bariery ograniczające pracę zespołową, a także kreatywność i innowacyjność;

---

⁵ Opracowanie własne na podstawie: E. Filipiak, M. Wiśniewska, *Opieka i wychowanie. Późna faza dorastania* [w:]: A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria II, t. 6, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

Załącznik nr 14 (15)

- potrafi opracować strategię realizacji własnych pomysłów i wdrożyć ją w działanie;
- potrafi radzić sobie z trudnościami podczas realizacji własnych pomysłów i pracy zespołu;
- stosuje poznane sposoby rozwijania kreatywności i innowacyjności w praktyce szkolnej i pozaszkolnej;
- potrafi uczyć się we współpracy;
- potrafi poddać refleksji swoje zachowania w obszarze pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności oraz określić cele rozwojowe w tym zakresie i zaplanować konkretne działania.

Postawy

- współdziała z innymi w ramach uzgadniania i realizacji wspólnych projektów;
- jest otwarty na nowe wyzwania i problemy;
- jest gotów do poznania i zrozumienia punktów widzenia innych osób i poszerzenia o nie własnego postrzegania świata;
- jest gotów do poniesienia ryzyka i odpowiedzialności w związku z realizacją własnych pomysłów;
- kontynuuje realizowanie własnych pomysłów pomimo napotkanych trudności;
- promuje postawy pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w swoim otoczeniu.

Profil kompetencyjny nauczyciela⁶

Wiedza

- wie, w jakich aktach prawnych określony został obowiązek kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej;
- zna strategie, metody i formy nauczania i wychowania, które prowadzą do kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej;
- zna różnorodne strategie, metody i formy oceniania służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej i eliminowaniu rywalizacyjnych form oceniania (informacja zwrotna, samoocena, ocena koleżeńska);
- zna i rozumie potrzeby rozwojowe ucznia na czwartym etapie edukacyjnym oraz metody i formy kształtowania postaw adekwatne do tego etapu.

Umiejętności

- kształtuje postawy innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej w szkole w ramach lekcji, zajęć pozalekcyjnych, zajęć poza murami szkoły – w pracy dydaktycznej oraz wychowawczej, stosując odpowiednie metody i formy pracy;
- dobiera strategie i metody nauczania, które prowadzą do uwewnętrznienia postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej przez uczniów;

---

⁶ Opracowanie na podstawie: P. Brett, P. Mompoin-Gaillard, M.H. Salema (red.), *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich obywatel. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich opisania*, Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.

Załącznik nr 14 (15)

- ustanawia we współpracy ze wszystkim grupami (rodzice-uczniowie-nauczyciele) jasne zasady zachowania, umożliwiające tworzenie atmosfery zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku oraz sam konsekwentnie ich przestrzega;
- stosuje różnorodne formy oceniania, w tym informację zwrotną, samoocenę i ocenę koleżeńską, w celu określania i doceniania postępów ucznia oraz tworzenia kultury uczenia się;
- podejmuje współpracę z różnymi osobami, instytucjami, organizacjami w celu kształtowania postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej;
- korzysta z różnorodnych źródeł informacji w poszukiwaniu partnerów w kształtowaniu tych postaw.

Postawy

- rozumie, czym jest, na czym polega, w jakich działaniach i zachowaniach przejawia się innowacyjność, kreatywność i praca zespołowa;
- rozumie potrzebę kształtowania tych postaw i ich wpływ na powodzenie życiowe uczniów oraz rozwój gospodarczy i ekonomiczny;
- angażuje się w tworzenie kultury organizacyjnej w klasie i szkole sprzyjającej kształtowaniu postaw, tworzy atmosferę zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku;
- rozumie znaczenie stosowanych strategii, metod i form oceniania i nauczania w kształtowaniu kompetencji kluczowych;
- dokonuje ewaluacji podejmowanych działań i stosowanych metod służących kształtowaniu kompetencji innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej;
- stosuje różnorodne narzędzia ewaluacji oraz włącza w proces zbierania informacji uczniów, rodziców, innych nauczycieli, innych pracowników szkoły itd.;

Załącznik nr 14 (15)

- dokonuje krytycznej analizy zebranych informacji i wprowadza zmiany w stosowanych przez siebie strategiach i metodach kształtowania postaw;
- planuje swój rozwój zawodowy w oparciu o prowadzoną ewaluację.

Adresaci szkoleń

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni oraz trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów

Cele szczegółowe szkolenia

Uczestnik:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowaniu uczniów do życia społecznego i funkcjonowania w życiu dorosłym;
- uzasadnia potrzebę kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej oraz wpływ procesu uczenia się–nauczania na ich kształtowanie na czwartym etapie edukacyjnym;
- wskazuje metody służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej i warunki sprzyjające ich wykorzystaniu na czwartym etapie edukacyjnym;

Załącznik nr 14 (15)

- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie;
- prowadzi wspomaganie szkoły/przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli osoby prowadzącej wspomaganie szkół/przedszkoli.

Tematy modułów

- I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia.
- II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.
- III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.
- IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować.
- V. Postawy – praca zespołowa uczniów na IV etapie edukacyjnym.
- VI. Postawy – kreatywność uczniów na IV etapie edukacyjnym.
- VII. Postawy – innowacyjność uczniów na IV etapie edukacyjnym.
- VIII. Wspomaganie szkoły w kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności uczniów.
- IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomaganie szkół.

Forma realizacji

Szkolenie blended learning

Załącznik nr 14 (15)

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – ok.70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – ok. 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Okolo 20 osób

TREŚCI SZKOLENIA

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu oświaty, odpowiedzialnych za wspieranie szkół;
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły: specjaliści do spraw wspomagania, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;
- planuje wykonanie zadania, polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli.

Załącznik nr 14 (15)

- Etapy procesu wspomagania szkół/przedszkoli: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomagania.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.
- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół/przedszkoli.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.
- Znaczenie ewaluacji pracy szkoły (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjaliści ds. wspomagania, eksperta, dyrektora szkoły, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły.
- Charakterystyka zadania uczestników szkolenia, polegającego na wspomaganiu trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).

Załącznik nr 14 (15)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 198) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156 oraz z 2016 r. poz. 35, 64, 195, 668 i 1010).

[Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół](#) na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza studium przypadku), metaplan, World Café, Jigsaw.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji;

Załącznik nr 14 (15)

- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- opisuje rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy.
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego – definicje.
- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka.
- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy.
- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek.
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych.
- Rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży.
- Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, [Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i możliwości tworzenia polityki edukacyjnej Raport Eurydice](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza dokumentów), dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Moduł III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg proces uczenia się;

Załącznik nr 14 (15)

- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się, wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się,
- identyfikuje czynniki sprzyjające procesom uczenia się, związane z organizacją pracy szkoły;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomaganie szkół.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
  - etapy procesu uczenia się: od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji,
  - rozwój prostych i złożonych umiejętności (np. na podstawie taksonomii celów wg. B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
  - podmiotowość ucznia w procesie uczenia się;
  - znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
  - łączenie wiedzy (nowej z dotychczas posiadaną, wiedzy z różnych dziedzin), hierarchiczne porządkowanie wiedzy;
  - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole oraz codziennym życiu;
  - wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
  - możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:

Załącznik nr 14 (15)

- relacje nauczyciel – uczeń;
  - praca zespołowa;
  - metody pracy nauczyciela;
  - indywidualizacja nauczania;
  - organizacja przestrzeni szkolnej.
- Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów:
    - wiedza o przebiegu procesu uczeniu się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły;
    - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., [Dobrze zorganizowana aktywność i bierność](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Dumont H., Istanc D. Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., [Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.

Załącznik nr 14 (15)

- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., [Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni](#), System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn.14.09.2016].
- Tędziągolska M., [W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: stacje zadaniowe, dyskusja, 5Q, sześć myślowych kapeluszy.

Moduł IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej adekwatnie do potrzeby rozwojowych uczniów czwartego etapu edukacyjnego;
- wyjaśnia znaczenie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej kształtowanych na czwartym etapie edukacyjnym w procesie edukacji szkolnej i w dorosłym życiu;

Załącznik nr 14 (15)

- identyfikuje zadania szkoły związane z wychowaniem i kształtowaniem postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej u uczniów w późnej fazie dorostania;
- wskazuje obszary pracy szkoły, w ramach których są kształtowane postawy uczniów na czwartym etapie edukacyjnym;
- określa kierunki działań na rzecz kształtowania postawy pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności na czwartym etapie edukacyjnym w oparciu o zapisy prawa: podstawę programową kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek oraz przepisy dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej ;
- wskazuje kompetencje nauczycieli, które są szczególnie istotne dla kształtowania u uczniów w późnej fazie dorostania postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej.

Szczegółowe treści

- Definicje pojęcia postawa.
- Praca zespołowa, kreatywność i innowacyjność jako składowe kompetencje społeczno-obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.
- Potrzeby rozwojowe uczniów czwartego etapu edukacyjnego:
  - rozwijanie zdolności do samokontroli i samorealizacji;
  - kształtowanie gotowości do samodzielnego rozwijania własnych uzdolnień i zainteresowań;
  - kształtowanie kompetencji pracownika przyszłości, przede wszystkim umiejętności budowania projektu własnej ścieżki rozwoju osobistego, społecznego, edukacyjnego, zawodowego;
  - gotowość do realizacji idei uczenia się przez całe życie, praca w różnych zespołach, usieciowienie aktywności, działanie pod presją czasu przy realizacji złożonych i nie zawsze jasno określonych zadań.

Załącznik nr 14 (15)

- Zadania szkoły w zakresie kształtowania postaw w oparciu o zapisy prawa m.in.: podstawy programowej kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz dokumenty wewnętrzne (m.in. koncepcja pracy szkoły, program wychowawczy, program profilaktyki, wyniki ewaluacji wewnętrznej).
- Profil kompetencyjny ucznia/profil kompetencyjny nauczyciela czwartego etapu edukacyjnego jako kierunek rozwoju pracy szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw.
- Obszary pracy szkoły wpływające na kształtowanie postaw, np.:
  - wykorzystanie metod nauczania, które przenoszą odpowiedzialności za proces uczenia się na ucznia, w tym rola zadań domowych;
  - koła zainteresowań jako przestrzeń indywidualnego rozwoju ucznia;
  - działalność samorządu uczniowskiego, wolontariatu i inne formy zaangażowania oparte na pracy zespołowej;
  - inicjatywy prospołeczne, projekty edukacyjne – nauczanie przez działanie;
  - olimpiady i konkursy;
  - zajęcia z przedsiębiorczości jako podstawa kształtowania postaw proinnowacyjnych;
  - współpraca z instytucjami nauki, kultury oraz z potencjalnymi pracodawcami (programy młodzieżowe, wycieczki edukacyjne);
  - wykorzystanie nowoczesnych technologii w trakcie zajęć przedmiotowych i wychowawczych, służące kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności.
- Sposoby kształtowania postaw uczniów na czwartym etapie edukacyjnym, np.: metoda modelowania, mentoring, tutoring, coaching, metoda perswazji, metody zadaniowe, dyskusowanie i wyjaśnianie, inspirowanie i stymulowanie aktywności ucznia, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty, stosowanie form oceniania (oceny kształtujące) sprzyjających kształtowaniu postaw.

Załącznik nr 14 (15)

- Rola nauczyciela w kształtowaniu postaw uczniów w późnym wieku dorastania – od doradcy do mentora.
- Wskaźniki świadczące o potrzebach szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw w odniesieniu do wyników badań nad strategiami skutecznego uczenia:
  - formy i sposoby stosowane przez nauczycieli w kształtowaniu postaw i norm społecznych wśród uczniów (np. rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych oraz diagnoza umiejętności, organizacja okresu adaptacyjnego oraz dbałość o relacje w klasie, określanie norm i zasad społecznych, modelowanie zachowań uczniów w sytuacji uczenia się);
  - formy i sposoby pracy ze środowiskiem zewnętrznym związane z rozwijaniem ich umiejętności wychowawczych wzmacniających wprowadzaniem przyjętych w szkole postaw i norm społecznych (np. włączenie we współdecydowanie o wprowadzanych normach i zasadach, ocena kształtująca);
  - formy i sposoby pracy z nauczycielami nad samodoskonaleniem w kierunku nabywania umiejętności w zakresie skutecznego kształcenia i wdrażania wśród uczniów pożądaných postaw i norm społecznych (np. orientacja na rozwój ucznia, rozwijanie umiejętności oceniania sprzyjających kształtowaniu postaw, np. ocenianie kształtujące, praca nauczycieli w zespołach, gotowość do podejmowania ryzyka i wprowadzania innowacji w szkole).

Zasoby edukacyjne

- Czekierda P., Fingas B., Szala M., *Tutoring. Teoria, praktyka, perspektywy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Filipiak E., Siadak G., [*Edukacja szkolna i pozaszkolna. Późna faza dorastania*](#) [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria III, t. 6, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].

Załącznik nr 14 (15)

- Filipiak E., Wiśniewska M., [Opieka i wychowanie. Późna faza dorastania](#) [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria II, t. 6, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Kordziński J., *Nauczyciel, trener, coach*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Molińska M., Kram A., [Rozpoznanie zasobów nastolatka i środowiska rozwoju. Późna faza dorastania](#) [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria IV, t. 6, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Piotrowski K., Wojciechowska J., Ziółkowska B., [Rozwój nastolatka. Późna faza dorastania](#) [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, t. 6, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze ogólnym – poziomy 1–4 (Dz. U. z 2016 r. poz. 520).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r., Nr 61, poz. 624 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia z 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532).
- Sarnat-Ciastko A., *Tutoring w polskiej szkole*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015.

Załącznik nr 14 (15)

- Schaffer H.R., *Psychologia dziecka*, PWN, Warszawa 2013.
- Stec J., [Normy społeczne i postawy w szkole – nasz pomysł na ich kształtowanie](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 (Dz. U. z 2016 r. poz. 64).
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, mapa mentalna, JIGSAW, metoda śnieżnej kuli, praca w małych grupach – wirujące plakaty.

Moduł V. Kształtowanie postaw – praca zespołowa uczniów na IV etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej w wymiarze jednostkowym i społecznym oraz określa standardy uczenia się we współpracy uczniów na czwartym etapie edukacyjnym;
- wskazuje czynniki wpływające na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej, w tym stanowiące bariery w rozwoju tej postawy u uczniów na czwartym etapie edukacyjnym;

Załącznik nr 14 (15)

- wskazuje strategie, metody oraz techniki kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej adekwatne do możliwości ucznia w późnej fazie dorastania i jego potrzeb rozwojowych;
- wspiera we wdrażaniu zasad organizacji pracy zespołowej uczniów w szkole na czwartym etapie edukacyjnym;
- stosuje metody oraz techniki służące pracy zespołowej nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów na czwartym etapie edukacyjnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów w procesie wspomaganie szkół.

Szczegółowe treści

- Na czym praca zespołowa i uczenie się we współpracy w odniesieniu do potrzeb rozwojowych uczniów na czwartym etapie edukacyjnym.
- Co wpływa na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów na czwartym etapie edukacyjnym (m.in. potrzeby rozwojowe nastolatka, rola środowiska szkolnego i domowego, rola nauczyciela wychowawcy i nauczycieli przedmiotów, pozaszkolne formy aktywności).
- Bariery pracy zespołowej ze szczególnym uwzględnieniem:
  - procesów rozwojowych uczniów na czwartym etapie edukacyjnym (nastawienie na samokontrolę, samorealizację, skupienie się na ocenie i uznaniu, rywalizacja jako element blokujący współpracę);
  - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;

Załącznik nr 14 (15)

- kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Organizacja pracy zespołowej uczniów na czwartym etapie edukacyjnym, np. :
  - sposób organizacji pracy na lekcji – strategie, metody pracy nauczyciela;
  - tworzenie warunków do pozalekcyjnej aktywności uczniów, w tym do podejmowania inicjatywy przez uczniów;
  - relacje w środowisku szkoły (współpraca nauczycieli, komunikacja z rodzicami itp.) i ich wpływ na kształtowanie postawy pracy zespołowej;
  - współpraca z instytucjami spoza szkoły (instytucje kultury, nauki, organizacje młodzieżowe, pracodawcy).
- Strategie, metody, techniki rozwijania pracy zespołowej uczniów:
  - strategie: uczenie przez działanie, kooperatywne uczenie się, nauczanie oparte na procesie dynamiki grupowej;
  - metody i techniki: metoda projektu, metody problemowe, koszyk zadań, wykorzystanie technologii komunikacyjno-informacyjnych.
- Rozwijanie pracy zespołowej nauczycieli:
  - współpraca nauczycieli jako wzorzec dla uczniów (np. wspólna organizacja procesów edukacyjnych);
  - organizacja pracy zespołów zadaniowych i wychowawczych w szkole, praca zespołów samokształceniowych;
  - uczenie się nauczycieli od siebie, dyskusje w małych grupach (world cafe, open space), action learning.
- Współpraca a rywalizacja – korzyści z umiejętności pracy zespołowej i wykształconej gotowości do współpracy dla ucznia:
  - kompetencje niezbędne w dorosłym życiu;
  - przygotowanie do spełnienia oczekiwań pracodawców;
  - sieć kontaktów z rówieśnikami, osobami dorosłymi, organizacjami i instytucjami spoza szkoły.

Załącznik nr 14 (15)

- Przykłady zastosowania wiedzy nt. pracy zespołowej uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody i techniki diagnozy pracy szkoły w tym obszarze.

Zasoby edukacyjne

- Covey S.R., *7 nawyków skutecznego działania*, Dom Wydawniczy Rebis, Warszawa 2006.
- Covey S.R., *7 nawyków skutecznego nastolatka*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2002.
- Hernik K., Malinowska K., [Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Kowalik-Olubińska M., *Interakcje społeczne jako kontekst rozwoju poznawczego dziecka* [w:] B. Grzeszkiewicz (red.), *Dziecko w kontekstach edukacyjnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Ludwikowska A. (red.), [Projekty edukacyjne – praca z pojęciami kluczowymi](#), Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015 Dostęp w Internecie [18.06.2016].
- Mikina A., Zając B., [Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjum](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Ministerstwo Edukacji Narodowej, [Szkoła współpracy](#) [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Okońska-Walkowicz A., Plebańska M., Szaleniec H., [O kompetencjach kluczowych, e-learningu i metodzie projektów](#), WSiP, Warszawa 2009 [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Smółka P., *Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków 2016.

Załącznik nr 14 (15)

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: miniwykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: śnieżna kula, tworzenie profilu szkoły, word cafe.

Moduł VI. Kształtowanie postaw – kreatywność u uczniów IV etapu edukacyjnego

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie postawy kreatywnej w kontekście potrzeb rozwojowych ucznia w późnej fazie dorastania;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności, w tym stanowiące bariery wśród uczniów czwartego etapu edukacyjnego;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki stymulowania kreatywności uczniów czwartego etapu edukacyjnego;
- stosuje metody oraz techniki stymulowania kreatywności nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy kreatywności nastolatków;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania kreatywności uczniów w procesie wspomaganiania szkół.

Szczegółowe treści

- Definicje kreatywności. Wyznaczniki kreatywności w kontekście aspektów rozwojowych ucznia na czwartym etapie edukacyjnym.

Załącznik nr 14 (15)

- Czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności u uczniów w wieku późnego wieku dorastania (m.in. program uwzględniający indywidualne potrzeby uczniów, metody i formy pracy na lekcji, klimat klasy sprzyjający twórczym działaniom, tworzenie środowiska sprzyjającemu uczeniu się – oferta pozalekcyjna szkoły, rola technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie nauczania/uczenia się, sposoby monitorowania postępów uczniów).
- Bariery kreatywności i sposoby ich redukowania ze szczególnym uwzględnieniem:
  - procesów rozwojowych uczniów na czwartym etapie edukacyjnym (ocena, skupienie na błędach, rywalizacja, zbyt mocna koncentracja na indywidualnej ścieżce rozwoju, przeciążenie informacyjne);
  - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
  - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej uczniów czwartego etapu edukacyjnego, np.
  - strategie: nauczanie problemowe, strategie twórczego nauczania, uczenie się w społecznościach wirtualnych;
  - metody i techniki: eksperymenty i doświadczenia, metoda rozwiązywania problemów (PBL), metody dyskusji, metody interpretacji, drama, symulacje, giełda pomysłów, studium przypadku, tworzenie komiksów, blogów, WebQuestów, e-portfolio, gier edukacyjnych, wykorzystanie cyfrowych narzędzi itp.
- Metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej wśród nauczycieli: przegląd przykładowych rozwiązań dotyczących poszczególnych przedmiotów (np. stacje badawcze, zadania wielopoziomowe i metoda kruszenia w matematyce lub przyrodzie, akronimy historyczne, transformacje tytułów i fabuł literackich na języku polskim itd.), praca w środowisku wirtualnym.
- Jak przekonać do rozwijania kreatywności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia, szkoły i społeczeństwa

Załącznik nr 14 (15)

- dostosowanie się do oczekiwania rynku pracy;
  - umiejętność radzenia sobie z problemami zawodowymi i życiowymi;
  - elastyczność w zmieniających się warunkach;
  - otwartość na poszukiwanie rozwiązań.
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie wspomagania szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody diagnozy pracy szkoły.

Zasoby edukacyjne

- Boorstin D.J., *Twórcy. Geniusze wyobraźni w dziejach świata*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 2002.
- Centrum Doradztwa Zawodowego dla młodzieży, [Scenariusze zajęć dla młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych](#), Poznań 2013 [online, dostęp dn. 26.09.2016].
- Chybicka A., *Psychologia twórczości grupowej. Jak moderować zespoły twórcze i zadaniowe*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
- De Bono E., *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa 1994.
- Tenże, *Sześć kapeluszy czyli sześć sposobów myślenia*, Wydawnictwo MEDIUM, Warszawa 1996.
- Dołęga-Herzog H., Rosalska M., [Wykorzystanie metod kreatywnych w przygotowaniu uczniów do wyboru zawodu. Propozycje rozwiązań metodycznych](#), Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 11.10.2016].

Załącznik nr 14 (15)

- Dyrda B. (red.), *Rozwijanie twórczości i inteligencji emocjonalnej dzieci i młodzieży: poradnik dla wychowawców i nauczycieli*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2004.
- Gardner H., *Niepospolite umysły*, Wydawnictwo CiS, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 1998.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002.
- Gmitrowicz D., Jędrzejczak J. (red.), [Od kreatywności do innowacyjności. Pakiet Edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu](#), cz. 7, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Góralski A., *Twórcze rozwiązywanie zadań*, PWN, Warszawa 1989.
- Małyska A., *Nauczyciel – uczeń. W poszukiwaniu kreatywności w szkole*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Centrum Badań Społecznych, Olsztyn 2010
- Nęcka E., *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1995.
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, [Kreatywność nauczyciela – inspiracja rozwoju pasji i talentu uczniów](#), Gdańsk 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Popek S. (red.), *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, WSiP, Warszawa 1988.
- Sajdak A., *Edukacja kreatywna*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
- Szmidt K.J., *Pedagogika twórczości*, GWP, Gdańsk 2007.
- Tenże, *Trening kreatywności*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Załącznik nr 14 (15)

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja multimedialna.

Metody warsztatowe: analiza przypadku, dyskusja, burza mózgów, metaplan, tribondy, analogie twórcze, metoda kruszenia, strategie myślenia twórczego (np. zarodka), transformacje (znanych myśli, frazeologizmów, słów, pojęć).

Moduł VII. Kształtowanie postaw – innowacyjność uczniów na IV etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie postawy innowacyjności w kontekście potrzeb rozwojowych ucznia w późnej fazie dorastania;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie postawy innowacyjności, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród uczniów czwartego etapu edukacyjnego;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki kształtowania innowacyjności uczniów czwartego etapu edukacyjnego;
- stosuje metody oraz techniki stymulowania innowacyjności nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy innowacyjności uczniów w wieku późnego dorastania;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania innowacyjności uczniów w procesie wspomaganie szkół.

Szczegółowe treści

- Czym jest innowacyjność? Wyznaczniki i sposoby ich identyfikacji w kontekście potrzeb rozwojowych uczniów na czwartym etapie edukacyjnym.
- Czynniki sprzyjające kształtowaniu postawy innowacyjności uczniów we wczesnej fazie dorostania, np.:
  - klimat klasy sprzyjający otwartości na zmiany i uczenie się, gotowość do popełniania błędów, podejmowania wyzwań;
  - klimat szkoły sprzyjający uczeniu się – uczenie się w środowisku wirtualnym, otwartość na zewnętrzne otoczenie szkoły (osiągnięcia nauki, techniki, potrzeby środowiska), współpraca szkoły z zewnętrznymi instytucjami lub organizacjami, w tym z pracodawcami.
- Bariery innowacyjności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
  - procesów rozwojowych uczniów na czwartym etapie edukacyjnym (indywidualizm rywalizacyjny, skupienie na indywidualnym rozwoju, przeciążenie informacyjne);
  - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
  - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy innowacyjności uczniów czwartego etapu edukacyjnego, np.
  - strategie: uczenie się przez działanie, kształcenie wyprzedzające, zarządzanie zasobami;
  - metody i techniki: metoda projektu, metoda kroków w kształtowaniu orientacji celowej, kategoryzowanie pojęć, szacowanie ryzyka, metody oparte na narzędziach technologii komunikacyjno-informacyjnej.
- Metody i techniki rozwijania postaw innowacyjności nauczycieli: myślenie pytajne, listy atrybutów, katalog potrzeb, indywidualne plany działania, macierze ryzyka, praca z technologiami komunikacyjno-informacyjnymi.

Załącznik nr 14 (15)

- Jak przekonać do rozwijania innowacyjności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy innowacyjnej dla ucznia (np. orientacja celowa, tolerancja ryzyka poznawczego, odpowiedzialność, sprawczość, innowacje ułatwiające codzienne życie, świadomość decyzji dotyczących dalszej ścieżki edukacyjnej i zawodowej, świadome korzystanie z wielości dóbr kultury, edukacji i dostępu do informacji).
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. innowacyjności uczniów i innowacji w szkole w procesie wspomaganiania, w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody wspierania nauczycieli we wdrażaniu zmian.

Zasoby edukacyjne

- Drozdowski R., Zakrzewska A., Puchalska K., Morchat M., Mroczkowska D., [Wspieranie postaw proinnowacyjnych poprzez wzmacnianie kreatywności jednostki](#), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- [Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości](#) [online, dostęp dn. 26.09.2016].
- Mintaj J., [Od aktora do autora](#), Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 26.09.16].
- [Portal Edukacji Ekonomicznej](#) [online, dostęp dn. 26.09.16].
- Rosalska M., Wawrzonek A., [Od marzeń do kariery. Poradnik dla uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych](#), Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 19.06.16]
- Wydawnictwo Kongresu Obywatelskiego, [Kompetencje przyszłości. Jakich postaw i umiejętności potrzebujemy](#), „Wolność i Solidarność”, nr 68 [online, dostęp dn. 26.09.2016].

Załącznik nr 14 (15)

- Załona Z. (red.), [Innowacyjność we współczesnej edukacji](#), Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2015 [online, dostęp dn. 26.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca w małych grupach, JIGSAW, techniki partycypacyjne, śnieżna kula.

Moduł VIII. Wspomaganie pracy szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wskazuje cele i wyzwania związane z organizacją wspomaganie w szkole;
- wyjaśnia pojęcie zmiany i zna czynniki warunkujące wprowadzanie zmiany i wykorzystuje je w procesie wspomaganie szkoły;
- wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- stosuje metody i narzędzia służące pogłębionej diagnozie i dostosowuje je do obszarów związanych z wychowaniem i kształtowaniem postaw uczniów;
- wyznacza cele i generuje propozycje rozwiązań, które służą wychowaniu i kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;

Załącznik nr 14 (15)

- monitoruje i ocenia działania wspierające nauczycieli w zakresie wychowania i kształtowania postaw, w tym projektuje i wykorzystuje narzędzia ewaluacyjne służące ocenie działań;
- współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomagania;
- identyfikuje typowe reakcje ludzi wobec zmiany oraz zna strategie radzenia sobie z nimi;
- wyjaśnia rolę i zadania osoby wspomagającej szkołę w rozwoju.

Szczegółowe treści

- Zmiana jako element rozwoju szkoły. Czym jest zmiana? Typowe reakcje wobec zmiany i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Diagnoza pracy szkoły w obszarze kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (etapy diagnozy, źródła informacji, metody i narzędzia).
- Analiza i wykorzystanie zasobów szkoły oraz potencjału rozwojowego nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych u uczniów: współpraca nauczycieli w zespołach, współpraca nauczycieli z osobami zaangażowanymi w kształcenie i wychowanie uczniów na czwartym etapie edukacyjnym, w tym z osobami z otoczenia szkoły (lokalni przedsiębiorcy, władze, samorząd terytorialny, organizacje pozarządowe itp.), współpraca z rodzicami; uczenie się wzajemne nauczycieli (m.in. wymiana dobrych praktyk, materiałów, narzędzi, obserwacje koleżeńskie pod kątem wymiany i wzajemnego uczenia się strategii i metod kształtowania kompetencji kluczowych).
- Coaching zewnętrzny i mentoring wewnątrzszkolny jako sposób na doskonalenie umiejętności w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych u uczniów.
- Planowanie działań szkoły na rzecz rozwijania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej z uwzględnieniem zasobów szkoły i potencjału rozwojowego nauczycieli (zasady określania celów, metody planowania).

Załącznik nr 14 (15)

- Realizacja działań, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (formy doskonalenia nauczycieli, metody wspierania nauczycieli). Formy wspierania we wdrażaniu zmiany.
- Wdrażanie innowacji pedagogicznych w szkole :
  - działania formalne, zgodne z zapisami prawa;
  - działania nieformalne inicjowane i realizowane przez nauczycieli, uczniów, rodziców;
  - współpraca rodziców, uczniów i nauczycieli w podejmowaniu innowacji w szkole.
- Podsumowanie działań realizowanych w szkołach, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (metody i narzędzia ewaluacji). Świątowanie wprowadzonej zmiany i przeprowadzonych działań.
- Rola i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły w rozwoju postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (relacje z dyrekcją, nauczycielami, ekspertami w poszczególnych etapach wspomaganie). Pułapki i błędy.

Zasoby edukacyjne

- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomaganie szkół wraz z materiałami szkoleniowymi](#) [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Bennewicz M., *Coaching i mentoring w praktyce*, G+J Gruner + Jahr Polska, Warszawa 2011.
- Bridges W., *Zarządzanie zmianami. Jak maksymalnie skorzystać na procesach przejściowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Clutterbuck D., *Coaching zespołowy*, Rebis, Poznań 2009.
- Kordziński.J., *Nauczyciel – trener – coach*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
- Kotter J., *Gdy góra lodowa topnieje*, Helion, Warszawa 2008.

Załącznik nr 14 (15)

- Petty G., *Nowoczesne nauczanie. Praktyczne wskazówki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców*, wyd. III, GWP, Sopot 2010.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2011 r., Nr 176, poz. 1051); Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. z 2002, Nr 56 poz. 50).
- Szlęk A. (red.), *Pakiet edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu*, cz. 5, [Analiza potrzeb](#), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 10.09.2016].
- Wilczyńska M., Nowak M., Kućka J., Sawicka J., Sztajerwald K., *Moc coachingu. Poznaj narzędzia rozwijające umiejętności i kompetencje osobiste*, wyd. II, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: studium przypadku, mapy myśli i skojarzeń, plakat podsumowujący, kula śnieżna, gwiazda pytań, harmonogram Gantta, droga do celu, analiza SWOT, analiza pola sił, mówiąca ściana, analiza dokumentów, 5 x dlaczego, przyczyna przyczyny, strzała coachingowa, 5Q, technika odwróconego celu, world cafe, koło diagnostyczne.

Moduł IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomaganie szkół

Cele operacyjne

Uczestnik:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkoły;

Załącznik nr 14 (15)

- określa swoje mocne strony, które wykorzysta wspomagając szkołę;
- identyfikuje swoje deficyty, które utrudnią prowadzenie wspomagani szkoły,
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Treści szczegółowe

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomagania na czterech etapach:
  - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;
  - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
  - zaplanowanie form wspomagania i ich realizację;
  - ocena przebiegu i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizacje wspomagania:
  - stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja – zadanie);
  - stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja – inni);
  - postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja – ja).
- Zasoby zewnętrzne jako wsparcie dla osoby prowadzącej proces wspomagania.
- Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan rozwoju własnego w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół/przedszkoli.

Zasoby edukacyjne:

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer, Kraków 2006.

Załącznik nr 14 (15)

- Hajdukiewicz M. (red), [Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s. 13–17 [także online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca indywidualna (refleksja, autodiagnoza, planowanie), koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.

